

NUMMER 12
DECEMBER 1965

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

DAAD EN GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

OVER EEN SLAG IN NORMANDIË ANNO 1965.

"TOEN DE arbeiders en arbeidsters van de firme JAEGER in de Normandische stad Caen deze woensdagmorgen bij de fabriek kwamen, vonden zij de poorten gesloten....." Zó begint een krantenverslag, dat dezer dagen verscheen in een te Caen uitgegeven plaatselijk dagblad. Het heeft betrekking op het verloop van een stuk klassenstrijd, dat op zichzelf niet bijzonder spectaculair was, maar niettemin toch wel belangwekkend, omdat het zo duidelijk demonstreerde, dat er in een gevecht altijd twee partijen zijn en dat de patroons van hun kant de klassenstrijd niet minder heftig voeren dan de arbeiders.

Uit het bewuste krantenverslag blijkt, dat aan de gebeurtenissen van die bewuste woensdag een felle actie vooraf was gegaan. Jaeger is een bedrijf, dat snelheidsmeters en dashboard-apparatuur voor auto's maakt, o.a. voor Renault, Citroën en Peugeot, de drie grote Franse automobielbedrijven. JAEGER heeft twee fabrieken: één in Caen en één in het onder de rook van Parijs gelegen Levallois. Voor precies hetzelfde werk worden de arbeiders in Caen minder betaald dan die in Levallois. Het personeel van de fabriek te Levallois krijgt een reisvergoeding, het personeel van de fabriek in Caen krijgt die reisvergoeding niet. De fabriek in Levallois heeft een kantine, die in Caen ontbreekt. Enzovoorts, enzovoorts.

De verschillen vormden de aanleiding tot een staking, die gesteund werd door de katholieke vakbeweging (CFDT). Afgevaardigden van het personeel spraken met de directie, die van geen toegeven of inwilliging van de eisen wilde weten en die dreigde met ontslagen.

"Wij waren", verklaarde de directie, "toch al van plan het bedrijf te reorganiseren. Bepaalde producten willen wij in de toekomst niet meer vervaardigen. Wij willen ons specialiseren, terwille van de efficiency." Tegenover een journalist van de bewuste krant gaf men te kennen (of deed men 't voorkomen) alsof de sluiting van de Caense fabriek terwille van die reorganisatie was geschied. Men was van plan een (geselecteerd) aantal arbeiders weer binnen te laten, zodra de voorraden zouden zijn opgenomen, enz. Voor die voorraad-telling werden enkele personeelsleden ook die woensdagmorgen binnengelaten.

Het Franse ministerie van Arbeid (mede-belanghebbende bij de Franse auto-industrie) heeft zich met de zaak bemoeid. De uitsluiting duurde slechts één dag. Maar de strijd was - uiteraard - gebroken. Onder de arbeiders, zo vernemen wij van een makker uit Caen, vraagt men zich nu af, of de CFDT met opzet de staking heeft gestimuleerd om de directie de gelegenheid te geven haar reorganisatieplan zonder al te veel weerstand door te voeren.

DE KRUISER EN DE CRITICUS

ZELDEN zijn wij zó verbijsterd geweest als bij het lezen van de ontboezening, die de heer H.J. Oolbekkink, de filmrecensent van "Het Parool" onlangs aan de eerste jaren van de Russische filmindustrie gewijd heeft. "Filmen vanuit een ideologie" was zij getiteld. De strekking kwam hierop neer, dat men - bij alle artistieke lof, die men regisseurs als Eisenstein en Poedowkin toe moet zwaaien - op de inhoud van hun produkten op zijn minst kritisch toe moet zien en dat "het geen kwaad kan te bedenken, dat filmen vanuit een ideologie die het individu ondergeschikt maakt aan het collectief slechts aan één kant aanvaardbaar is: de buitenkant."

Elders in zijn korte stukje, waarvan de zojuist geciteerde woorden 't slot en de conclusie vormen, zegt Oolbekkink: "... afgezien van de vormgeving zijn alle drie de films (die ter gelegenheid van een Russische filmweek in 't Amsterdamse Cinetol-theater werden vertoond) inhoudelijk gezien voorbeelden van een onomwonden "karwatserige" propaganda, in het genre van "wie niet horen wil moet maar voelen."

En om hem nog even aan het woord te laten, hij zegt ergens óók: "Ik ben geen historicus en ik kan gewoon niet beoordelen in hoeverre de geschiedenis is vertekend in bijvoorbeeld "Pantserkruiser Potemkin".

Laat ons, om vooral niet mis te worden verstaan, wat dat laatste betreft, hier maar dadelijk duidelijk vaststellen, dat de historie in "Potemkin" inderdaad vertekend is, zoals de historie a l t i j d in een film nu eenmaal onvermijdelijk vertekend wordt. Eisenstein heeft haar, dat moet er direct aan worden toegevoegd, oneindig minder vertekend dan ooit gedaan is door de zogenaamde historiefilmers in Hollywood, in Rome of in Boulogne sur Seine, om maar te zwijgen van Neubabelsberg, maar vertekend i s zij. Anders echter dan Oolbekkink schijnt te menen, heeft dát op zichzelf weinig te maken met "het filmen vanuit een ideologie".

Wat nu die ideologie aangaat, hij drukt zich wat dat punt betreft niet helemaal duidelijk uit. Afgaande op de titel zijner beschouwing zou men geneigd zijn te veronderstellen, dat hij bezwaren heeft tegen het "film vanuit een ideologie" zonder meer. De slotzin van zijn artikel wekt duidelijk de indruk, dat hij daartegen alleen maar bezwaar maakt, indien het om een ideologie gaat, die het individu ondergeschikt maakt aan het collectief.

Als het zo is, dat de heer Oolbekkink bezwaar heeft tegen het filmen vanuit een ideologie zonder meer, dan kan hij te kust en te keur zijn protesten laten horen. Er wordt namelijk a l t i j d - bewust of onbewust, dat doet weinig ter zake - vanuit een ideologie gefilmd. De cinematografie als cultuurproduct is onverbreekelijk met de op 'n gegeven moment bestaande cultuur verbonden, weerspiegelt altijd, direct of indirect, de maatschappij in welker schoot zij tot stand komt.

Als de heer Oolbekkink alléén maar bezwaar heeft tegen het filmen vanuit een ideologie, die het individu ondergeschikt maakt aan het collectief, dan is hij op verkeerd spoor, wanneer hij uit dien hoofde protest aantekent tegen Eisenstein's "Potemkin". In die rolprent namelijk wordt het individu niet ondergeschikt g e m a a k t aan 't collectief, om de eenvoudige reden, dat Eisenstein zijn camera gericht heeft op een historisch proces, dat als proces dáárdoor juist gekenmerkt wordt, dat de m a s s a op het historische toneel de plaats inneemt van de enkeling. Dat is niet de schuld van Eisenstein en nog minder die van "de vroege Sowjetleiders", dat is nu eenmaal het wezenskenmerk van iedere revolutionaire periode. Juist voor zover in Eisenstein's "Potemkin" de massa zélf op het witte doek verschijnt,

juist in zoverre is hij waarheidsgetrouw. En zó groot is het "waarheidsgehalte" van "Potemkin - iets geheel anders dan de historische juistheid ervan - dat de film een strekking, zo men wil een "ideologie", krijgt, die volstrekt tegengesteld en tegenstrijdig is aan de ideologie van het bolsjewisme.

Als er één ding is, dat Eisenstein's "Potemkin" in beeld brengt, dan is het wel dit: dat de revolutie door de massa gemaakt wordt. Als er één ding is, dat het bolsjewisme ons poogt diets te maken, dan wel dit: dat de massa de revolutie niet kán maken, dat de opstand een "kunst" is, die haar door 'n "elite" van beroepsrevolutionairen moet worden geleerd, "beroepsrevolutionairen", die wil er van zo'n opstand of revolutie überhaupt sprake zijn, vooraan moeten marcheren en het spit af moeten bijten.

Bolsjewistische propaganda zou een film als "Potemkin" bevatten, indien men er een tot de "elite" behorende bolsjewistische kern aan het werk zag, die de opstand voorbereidde. Zo dat het geval ware, zou zij in strijd met de historische waarheid zijn, met de feitelijkheid, dat Lenin zelf, in de dagen van de opstand op de Zwarte Zeevloot in een wanhopige brief aan Maxim Gorki op Capri vaststelde, dat iedere vorm van "organisatie" ontbrak en dat zulks "om te huilen" was. Maar in "Potemkin" zoals de film vervaardigd is, ziet men hoe enkelingen aanvankelijk, tallozen vervolgens, op de kademuren van Odessa tot een massa worden. Méér nog dan de beroemd gebleven "trappenscene" met de in de menigte schietende kozakken zijn die beelden, met de opzweepende muziek van bekende revolutionaire liederen als ritmische begeleiding en de opmarcherende menigte, voor ons de fascinerendste uit Eisenstein's rolprent. Dáár wordt in enkele tientallen meters celluloid de hele Leninistische revolutie-theorie overhoop gegooid met een geweld, dat zijn kracht enkel en alleen maar aan de maatschappelijke werkelijkheid kan ontlenen.

Niet aan de maatschappelijke werkelijkheid van het jaar 1925 overigens, het jaar, waarin "Potemkin" tot stand kwam. Wat in de film ná-werkt - gelijk er zo vaak bij cultuurprodukten van ná-werking in deze zin sprake is - dat is de werkelijkheid van de eerste revolutiejaren, waarin de massa's handelden en de bolsjewiki - noodgedwongen - moesten volgen. De paradox, dat 'n film met een aan de bolsjewistische visie en mythe tegenovergestelde kijk op het revolutieproces in het bolsjewistische Rusland tot stand kon komen, behoort tot de tegenstrijdigheden, waaraan iedere revolutie rijk is. Schijnbare tegenstrijdigheden, waarvan de verklaring in bovenstaande zinnen opgesloten ligt.

Een paar jaren later en de "Potemkin" die wij kennen zou niet meer in deze vorm gerealiseerd kunnen zijn. In 1925 is de massa al lang van het toneel verdwenen, door de bolsjewiki daarvan verjaagd. De Troika van Sinowjef, Kamenev en Stalin regeert het land; 1 jaar nog en de Stalinistische periode neemt een aanvang. Natuurlijk laat zij haar sporen ná óók in de filmindustrie. Wat Eisenstein en Poedowkin dán nog filmen zijn prullen, uit ieder oogpunt bezien, óók uit kunstzinnig oogpunt.

Om nog even naar onze heer Oolbekkink terug te keren: als hij in zijn artikelje opmerkt, dat de kapitein van onze pantserkruiser uit zelfverdediging een matroos doodschiet en dat het derhalve "simplistische dialectiek" is om in een ondertitel te vermelden, dat hij door "beulshanden" is gesneuveld, dan vragen wij ons in gemoede af of 't hem dan ontgaan is, dat de aanval der matrozen op de officieren voor hen een keuze tussen dood en leven was, omdat de officieren gereed stonden hen (onder een zeildoek) door een executiepeloton aan stukken te laten fusilleren. Maar goed, misschien hééft de heer Oolbekkink juist bij die scene zitten slapen. Dan nog, wat heeft 'n

onderschrift, waarvan hem de zin ontgaan is met "dialectiek" te maken, zouden wij wel eens willen weten. Net zo weinig als de Leninistische filosofie er mee te maken heeft. Maar daar heeft de heer Oolbekkink geen weet van en omdat hij het woord "dialectiek" uit de mond der bolsjewiki wel eens heeft vernomen, achtte hij het wel "deskundig" staan het - te ongelegener plaats - te laten vallen. Helaas, het effect van zoiets is altijd omgekeerd aan hetgeen men er van verwacht.

=====

A L L E P E R K E N T E B U I T E N

HET IS ALTIJD al zo geweest - en bepaald niet zonder reden - dat velen er moeite mee hebben scherp te onderscheiden tussen de radenbeweging en de bewegingen voor de raden. De laatsten zijn massa-bewegingen, die zich vanaf een bepaald tijdstip in 't kapitalisme hebben voorgedaan en zich daarin sedertdien met onregelmatige tussenpozen, soms zéér geprononceerd, soms minder gemakkelijk herkenbaar, zijn b l i j v e n voordoen. Bewegingen voor de raden waren de acties van de Russische arbeiders (niet die van de bolsjewiki) uit de jaren 1917 en 1918, van de Duitse arbeiders in de herfst van 't laatstgenoemde jaar, van de arbeiders in het Roergebied in de lente van 1920, van de matrozen (lees: arbeiders) in Kroonstad in het voorjaar van 1921. Bewegingen voor de raden waren óók de opstand der Oost-Duitse arbeiders van juni 1953, van de Hongaarse arbeiders in de herfst van 1956 en de aanvang van '57. De radenbeweging daarentegen is héél wat anders. Men zou haar kunnen definiëren als de publicistische- en theoretische werkzaamheid van een betrekkelijk klein aantal mensen, dat dit met elkaar gemeen heeft, dat zij aan de bewegingen voor de raden 'n zéér bepaalde betekenis hechten. De radenbeweging kenmerkt zich daardoor, dat zij in de bewegingen voor de raden de toekomstige vorm van het arbeidersoptreden ziet.

Bewegingen voor de raden zijn klassegevechten, stukken klassenstrijd. De radenbeweging huldigt de opvatting, dat het hoe langer hoe meer duidelijk wordt, dat de arbeiders, wanneer zij in actie komen, wanneer zij de klassenstrijd voeren, aan hun optreden, aan hun strijd, alleen nog maar de vorm van een beweging voor de raden kunnen geven. De radenbeweging meent, op grond van de feiten van alle dag, dat de partijen en vakverenigingen géén strijd voor de arbeiders meer kunnen voeren en dat in de plaats van de vroegere strijdvorm een ándere is getreden: die van de arbeiders zélf namelijk, georganiseerd in hun comité's van actie, waarvan - of ze zich daar nu van bewust zijn of niet - de radenvorm kleeft.

Wie deze dingen scherp voor ogen heeft zal, al naar zijn aard, zich vrolijk maken, zich ergeren of zijn schouders ophalen bij het lezen van alle onzin, die op gezette tijden door een reeks van auteurs omtrent dit soort zaken te berde wordt gebracht.

De laatste komeet aan de nachthemel der duistere kritiek is Ger Harmsen, die in het oktobernummer van "Buiten de Perken" een serie opmerkingen over het radencommunisme en de massa-actie gemaakt heeft, die men in het jaar 1965 voor onmogelijk had gehouden.

Hij zegt daar bijvoorbeeld, dat de groep van de Radencommunisten...

"zich afwendde van de georganiseerde politieke en economische strijd. Deelname aan parlement en vakbeweging wezen zij af; in de bedrijven zelf moesten de arbeiders zich organiseren en eigen strijdleidingen kiezen."

De woordkeus, waarvan Ger Harmsen zich hier bedient, laat er geen enkele twijfel over, dat hij er met meesterschap in geslaagd is de dingen precies op hun kop te zetten. Wendden inderdaad de Radencommunisten zich af

van de georganiseerde politieke- en economische strijd, dat wil zeggen van de partijen en vakverenigingen? Nee, de arbeiders deden dat. De Radencommunisten trokken uit dat feit een bepaalde konsekwentie!

Hebben zich noemende Radencommunisten ooit beweerd, dat de arbeiders zich in de bedrijven zelf moesten organiseren en dat zij hun eigen strijdleidingen moesten kiezen? Ja, misschien zijn er wel eens een paar geluiden in die richting geweest. Men heeft ze onder andere vernomen van de kant der in de dertiger jaren bestaande, lang ter ziele zijnde L(inkse) A(rbeiders) O(ppositie) van Sirach. Men heeft ze in de allerjongste tijd mogelijk wel eens opnieuw beluisterd in het blad "Spartacus". Maar dergelijke geluiden zijn zowel toentertijd als nu door "echte" (men permittere ons die term) altijd terstond met scherpte becritiseerd. Ger Harmsen vergist zich dan ook bepaald, wanneer hij verkondigt, dat het "restantje" van de Radencommunisten zich rond het blad "Spartacus" heeft gegroepeerd. Het is veeleer zo in onze ogen, dat men in het huidige blad "Spartacus" nog een flink restant oude partij-opvattingen aantreft. Maar het is hier niet de plaats om daar nader op in te gaan, des te minder, omdat de vergissing van Harmsen wél begriepelijk is. Wie, zoals hij, de radenbeweging niet ként, kan haar natuurlijk ook niet hêrkennen.

Hoe dit alles zij, waarom het gaat natuurlijk is dit, dat de Radencommunisten niet tot de arbeiders zeiden of zeggen, dat zij zich in de bedrijven moeten organiseren en hun eigen strijdleidingen kiezen. De arbeiders d e d e n het eenvoudig en zij doen het nog dagelijks. De Radencommunisten hebben nooit iets anders getracht dan die feiten te verstaan en maatschappelijk te verklaren.

Voor Ger Harmsen is het kennelijk belangrijk of de Radencommunisten een klein groepje vormen dan wel een machtige beweging. Voor ons Radencommunisten is alleen maar belangrijk, wat of de arbeiders in de praktijk van de klassenstrijd doen en hoe men dat te begrijpen heeft. Wil Ger Harmsen soms beweren dat de arbeiders wat ánders doen dan zich nu al tientallen jaren in de bedrijven in "wilde" stakingscomité's eigen strijdleidingen scheppen? Als hij dat inderdaad wil, houdt natuurlijk alles op.

Overigens: de hierboven door ons geciteerde uitspraak van Ger Harmsen is bepaald niet de enige krasse bewering, waaraan hij zich te buiten gaat. Hij speelt 't - zonder spoor van bewijs overigens - klaar aan de Radencommunistische (lees: marxistische) analyse van de Russische revolutie, die deze omwenteling als 'n "burgerlijke" ontmaskert (Harmsen spreekt ten onrechte van een kritiek inplaats van haar 'n analyse te noemen!) een "anarchistische inslag" te ontwaren en hij schrijft zonder blikken of blozen neer, dat zowel bij de Radencommunisten als bij Rosa Luxemburg

"een bijna mystiek geloof in de spontane revolutionaire creativiteit van de arbeidersklasse leeft".

Dat de zogenaamde spontaniteitstheorie van Rosa Luxemburg niets anders is dan de conclusie uit feitelijkheden, dat zij telkens en telkens weer en zonder ooit moe te worden (o.a. in haar "Massastaking, partij en vakverenigingen") die feitelijkheden naar voren bracht, ze rangschikte, onderzocht, rubriceerde, kortom wetenschappelijk verwerkte, dat is blijkbaar voor Ger Harmsen een boek met zeven zegelen gebleven. Zoals het voor hem kennelijk ook verborgen is gebleven, dat de Radencommunisten over spontane acties nimmer hebben gepraat op de manier, waarop men van een geloof aan wonderen blijk geeft, maar met feiten en nog eens feiten. Dié feiten zijn, het zij toegegeven, niet zo opwekkend voor de partijpolitici, noch voor de vakbewegingsbureaucraten, noch voor de anarchisten. Maar daar kunnen natuurlijk noch die feiten, noch de Radencommunisten iets aan doen.

=====

NOGMAALS : HET PAUPERISME

ONZE LEZERS zullen zich herinneren, dat wij in nummer 9 van september j.l. van "Daad en Gedachte" in het artikel "Anarchisme van boven af" ons hebben gekeerd tegen de opvattingen van W. de Lobel in "De Vrije", dat het pauperisme de motor van verzet en revolutie zou zijn geweest. Wij voelen de noodzaak nog eens op die kwestie terug te komen, omdat deze opvatting niet alleen bij anarchisten van "De Vrije" te vinden is, doch ook bij zeer vele andere socialistisch georiënteerden. Ja, het is eigenlijk ook de opvatting van de sociaal-democratie. Ook die weet ons steeds weer te vertellen, dat een kleine eeuw terug de arbeiders ten strijde trokken tegen de vreselijke uitbuiting en ellende.

Dat het niet waar is, dat het pauperisme de motor van verzet en revolutie is bewijst de praktijk. Niemand kan immers volhouden, dat de arbeiders van de Verenigde Staten en van de West-Europese landen momenteel als paupers leven. Toch komen ze steeds weer in verzet. De "wilde" stakingen zijn een dusdanig probleem voor de heersende klasse, dat men zich er dagelijks het hoofd over breekt.

Wij zijn echter niet de enigen, die beweren dat het pauperisme inplaats van de motor eerder een rem op het verzet is. Bekend zijn de woorden van Henriette Roland Holst:

"Wie heenbuigt over de boeken en brochures, waarin de toestand van het nederlandse proletariaat gedurende de eerste drie kwart der 19de eeuw wordt beschreven, voelt zich de keel toeknijpen van leed. Hij ziet de oneindige jammer van honderdduizenden menselijke wezens voor zich opleven, hij ziet hun zwakke leden, hun minne gestalten, hun grauwe aangezichten, hun doffe ogen getekend met de stempel der afzichtelijke gebiedster, zie zij allen zonder kans op bevrijding toebehoorden: de ellende. Geslacht na geslacht werd geboren, leefde en stierf, zonder een andere levensinhoud te hebben gekend dan zorg voor de vervulling der grofste materiële behoeften, en een andere vreugde dan zinnelijke bedwelming. Hun ellende was niet die van de moderne proletariër, voor wie uit de bitterheid der onvervulde behoeften het verzet ontstaat dat verheft, de hoop die verzacht, de gemeenschapszin die veredelt. Hun ellende was die van stompzinnige schepselen, zwak in lichamelijke, fysieke, nog zwakker in geestelijke krachten, lijdend zonder uitzicht en van hun degradatie onbewust....." ("Kapitaal en arbeid in Nederland", blz. 112).

Dit citaat spreekt voor zichzelf. Het rekent grondig af met het sprookje van het pauperisme als de motor van verzet en revolutie.

Doch niet alleen bij H. Roland Holst, doch ook bij anderen komen we de opvatting tegen, dat de arbeiders een bepaalde mate van stoffelijke welstand moeten hebben bereikt om tot daadwerkelijk verzet over te kunnen gaan. Heel duidelijk wordt dit gezegd in VIVAT'S GEILLUSTREERDE ENCYCLOPEDIË (uitgave 1910). Daar lezen we onder "Socialisme" o.a.:

"Evenwel heeft de arbeidersklasse (het proletariaat = klasse zonder bezit buiten haar eigen arbeidskracht) met de bourgeoisie gemeen dat zij een zekere graad van stoffelijke welstand moet hebben bereikt, alvorens zij een krachtige beweging tot hervorming van haar maatschappelijke positie kan beginnen. Het woord van De Tocqueville is bekend, dat de Franse 'derde stand' zijn ketenen nooit zo zeer heeft verfoeid als toen zij het lichtste te dragen waren. Evenzo zegt de behoudende ekonomist Leroy Beaulieu (Ques-

tion Ouvrière, 1871, uitg. 1899, blz. 308/9): 'Men kan met zekerheid beweren dat onder de arbeiders die het sterkste neigen tot het kommunisme, juist die zijn waarvan het lot het meest verzekerd is.' Van zijn kant getuigt de bekende onderzoeker van de toestand der arbeidende bevolking te Londen, dat ontevredenheid om een maatschappelijk effect te hebben, 'doorvlamd moet zijn met de kleuren van de hoop' (Life and Labour, enz. IX 273). Inderdaad leert de geschiedenis van de hedendaagse arbeidersbeweging dat de uitersten van gebrek en ellende zelden of nooit gepaard gaan met enig daadwerkelijk verzet of zelfs met de bewustgeworden behoefte aan verbetering."

Dit is zo duidelijk, dat het eigenlijk niet voor verbetering vatbaar is. Het rekent niet alleen af met het sprookje, dat het pauperisme de motor van verzet en revolutie was, maar tevens met de wijd verbreide opvatting in de oude arbeidersbeweging, dat de hervormingen binnen het raam van het kapitalisme (het bewoonbaar maken van het kapitalisme voor de arbeiders) door het proletariaat op het kapitalisme door strijd zijn veroverd. Als men de schildering van de toestand van het proletariaat door H. Roland Holst als juist erkend, dan is het zonder meer duidelijk, dat een dergelijk proletariaat niets op het kapitalisme kon veroveren. Dat er bij zo'n arbeidersklasse van daadwerkelijk verzet en strijd geen sprake kon zijn. Dat houdt dan tevens in, dat de verbeteringen binnen het raam van het kapitalisme, waardoor de arbeiders uit hun ergste ellende werden opgeheven, alleen maar van de bourgeoisie zélf konden komen. Dit wordt dan ook in Vivat's Encyclopedie gezegd op dezelfde pagina als het voorgaande:

"Er kwam bij dat de moorddadige uitbuiting van het fabrieksvolk: kinderen, vrouwen en mannen, zo zeer de algemene belangen van de regerende klasse begon aan te tasten, dat van alle kanten een actie voor sociale wetgeving zichtbaar werd." (Onderstreping D & G)

Dus niet uit menselijke of Christelijke overwegingen ijverde de vooruitstrevende bourgeoisie voor de opheffing van de ergste ellende, maar uit puur eigenbelang. Marx zegt daarover in "Das Kapital", eerste deel:

"Indien het 'Réglement Organique' der Donauvorstendommen een positieve uitdrukking was van de geeuwonger naar meerarbeid, die ieder artikel wettig maakt, dan zijn de Engelse fabriekswetten de negatieve uitdrukking van dezelfde geeuwonger. Deze wetten be- teugelen de drang van het kapitaal naar overmatige uitzuiging van de arbeidskracht door 'n gedwongen beperking van de arbeidsdag van staatswege, en wel door een Staat, waarin kapitalist en landheer regeren. Afgezien van een dagelijks aanzwellende arbeidersbeweging, was de beperking van de fabrieksarbeid voorgescreven door dezelfde noodzakelijkheid (onderstreping D. & G.), die de guano (vogelmest, D. & G.) uitstortte op de Engelse akkers. Dezelfde blinde roofgierigheid welke in het ene geval de aarde uitput, had in het andere de levenskracht des volks in de wortel aangetast. Periodiek optredende besmettelijke ziekten spraken hier even duidelijk als de afnemende lengtemaat van de soldaten in Duitsland en Frankrijk."

Ook dit is duidelijke taal, waar we niets aan toe te voegen hebben. We vonden de hier gebrachte citaten belangrijk genoeg om onze lezers ermee kennis te laten maken.

=====

E v e n   d e n k e n .

O V E R   H E T   B I J Z O N D E R E   E N   H E T   A L G E M E N E

Jozef Dietzgen heeft in "Het Wezen der Menselijke Hoofdarbeid" ons laten zien, dat het menselijk denkvermogen met het algemene of abstracte der objecten werkt; onder objecten te verstaan alles wat zintuigelijk wordt waargenomen. Hieronder valt ook het denken zelf. Ook het denken zelf wordt zintuigelijk waargenomen en door het menselijk denkvermogen geabstraheerd tot het algemene, de abstractie of het begrip daarvan. Een vraag die hier allicht opkomt is: Hoe kan het denkvermogen, dat met louter abstracties werkt, bijzondere of concrete dingen aanduiden? Dit wordt hieronder nader aangetoond.

- o -

Daar elk begrip het algemene, of de abstractie is van een aantal waarnemingen, moet elk begrip, wil het begrepen worden, op deze waarnemingen terug te voeren zijn. Is het dat niet, dan is het inhoudsloos en bijgevoel geen begrip en niets meer dan een mondklank of een onbegrijpelijk schriftteken. Zo is dan de taal een geordende reproductie van de werkelijkheid in de vorm van abstracties. 1)

Men zal hebben opgemerkt, dat het woord "abstract" hier niet dezelfde betekenis heeft als in de taalkunde. In de taalwetenschap b.v. is "huis" concreet en "gezondheid" abstract. Maar voor de denkkunde zijn beide abstract. Waarom de taalkunde deze indeling maakt zullen wij nu niet onderzoeken. Maar wij zullen wél uitleggen waarom het woord "huis" voor de denkkunde even abstract is als het woord "gezondheid".

Zowel "huis" als "gezondheid" stammen uit een zintuigelijke ervaring. Zonder dat men de gezondheid heeft waargenomen is het onmogelijk haar tot een begrip te abstraheren, haar tot een begrip te verwerken. Ditzelfde geldt ook voor "huis". Het huis, het moge nog zo groot, nog zo massief zijn, wat men er van meedraagt in zijn hoofd en waar het verstand mee werkt is even onaantastbaar als de "gezondheid", die in dat hoofd een plaats gevonden heeft.

Het denkvermogen werkt dus met abstracties, met algemeenheden. Dit schijnt tegenstrijdig, aangezien men in de praktijk van het leven met bijzondere of concrete dingen te maken krijgt. Hoe kunnen wij, waar ons hoofd slechts abstracties bevat (de abstracties van bijzondere of concrete dingen), met abstracties bijzondere of concrete dingen aanduiden?

Laat eens zien. Het denkvermogen neemt uit de bijzondere huizen het algemene huis, uit het bijzondere wandelen, het algemene wandelen, uit het bijzondere denken, het algemene denken. Dan moet het denkvermogen ook een begrip bevatten, een abstractie van het bijzondere of concrete. Niet uit één handeling van zich voort te bewegen abstraheren wij het begrip "wandelen"; niet uit één denkdaad abstraheren wij 't begrip "denken"; niet uit één verbijzondering of concretisering abstraheren wij het begrip "concreet" of "bij-

---

1) "Het wezenlijke van het spreken is de intentie om een geluidsteken voort te brengen, dat een bepaalde zaak aanwijst", aldus prof. F.J.J. Buytendijk in "De Telegraaf" van 1 maart 1935. Volgens hem is dus het wezenlijke van het spreken niet een "geluidsteken" voort te brengen, maar het voornemen (intentie) daartoe. Kritiek op deze onzin lijkt ons werkelijk overbodig.

zonder".

Nu de praktijk. Wanneer wij aan het begrip "huis" een concretiserende woord toevoegen, dan houdt "huis" op abstract te zijn. Het woord dat concretiseert is echter wél abstract. Het is in het algemeen concretiserend. In "het huis" is "het" "het bekende". Het algemeen of abstract bekende. B.v. "Het huis stond op een heuvel". "Het" betekent hier het bekende huis, bekend aan de hoorder en de spreker. "Het" ontnemt aan "huis" zijn algemeenheid of abstractie. Zo vormen twee abstracties één concretie. Meer van die abstracties wier algemene taak het is te concretiseren zijn: de, die, dat, mijn, ons, enz. Eigennamen vertegenwoordigen altijd een concreet of bijzonder begrip.

=====

E E N B E L A N G W E K K E N D E B R I E F W I S S E L I N G

II en slot.

WIJ vervolgen hier de publicatie van een briefwisseling, gevoerd tussen een aantal lezers van het Franse orgaan "InformationsCorrespondance Ouvrières" over het thema van de arbeidersraden en over een reeks van problemen, die tijdens de briefwisseling aan de orde kwamen.

Men zal zich uit het vorige nummer van "Daad en Gedachte" herinneren, wat of de aanleiding tot deze briefwisseling was: een artikel, dat werd geschreven door een - inmiddels overleden - lid van de vroegere Groep van Internationale Communisten in Holland, handelend over de radenbeweging in Duitsland.

Ergens in dat bewuste artikel komt o.a. het standpunt van de eens zeer bekende sociaaldemocraat Rudolf Hilferding ter sprake. De schrijver van het artikel betoogde namelijk, dat de opvattingen van de econoom Hilferding al heel weinig met economie te maken hadden, maar des te meer met een soort van politieke goocheltruc. Door aanraking met de sociaal-democratische "to-verstaf" wordt in de redeneringen van Hilferding bij wijze van spreken het kapitalisme opeens "socialisme", overigens zonder merkbaar van karakter te veranderen. De auteur van het bewuste artikel over de radenbeweging poogde duidelijk te maken, dat de raden, als de organen van "vrije en gelijke producenten", die zeggenschap hebben over productiemiddelen en producten, wel iets totaal anders is dan het "socialisme" van Hilferding.

Het betoog, zoals het werd afgedrukt in het augustus-september-nummer van "Informations Correspondance Ouvrières" werd geïllustreerd met een citaat van Hilferding. Uit hetgeen wij in het november-nummer van "Daad en Gedachte" van de gevoerde briefwisseling gepubliceerd hebben, heeft men al kunnen zien, dat een zekere Yvon Bourdet, medewerker aan de universiteit van Parijs en oud-lector aan de universiteit van Amiens, over dit citaat gevallen is. Hij beschuldigde onze vrienden van de groep "I.C.O." van onjuist citeren.

Naar aanleiding van de bewuste brief van Bourdet schreef een der makers van "Daad en Gedachte" aan de groep I.C.O. het volgende:

BRIEF VAN VRIEND C. VAN DE GROEP "DAAD EN GEDACHTE" IN HOLLAND:

"BESTE VRIENDEN VAN I.C.O. Jullie hebben me een brief laten lezen, die jullie ontvangen hadden van Yvon Bourdet. Die brief heeft me zeer verwonderd. Daarin wordt een zekere twijfel geuit omtrent de waarde van het arti-

kel over de radenbeweging in Duitsland, dat jullie hebben gepubliceerd. En waarop is die twijfel gebaseerd? Op het enkele feit, zo komt het me voor, dat de brieveschrijver twijfelt aan de nauwkeurige weergave van een Hilferding-citaat, dat men op blz. 18 van het bewuste nummer van ICO aantreft.

Al dadelijk wekte de opmerking van Bourdet bij mij een gevoel van verbazing. Want als ik me niet vergis is jullie artikel over de raden in Duitsland geschreven door een enkele jaren geleden gestorven Hollandse kameraad en voor de druk gereed gemaakt door een Franse makker, waarmee de betrokken Hollander al jarenlang vriendschappelijke betrekkingen onderhield. Die Fransman heb ik maar één keer ontmoet. Maar de Hollander heb ik goed gekend. Hij was bijzonder serieus en werkte altijd met de uiterste zorgvuldigheid. Hij zou in staat geweest zijn tot een citaat-vervalsing? Dat leek me niet te geloven. Maar desondanks heb ik de zaak natuurlijk direct bij Hilferding nagekeken.

Het citaat waarom het gaat, zo verklaart Yvon Bourdet, kan zich nooit, zoals werd aangegeven, op blz. 1 van het boek van Hilferding bevinden, omdat het boek van Hilferding een voorwoord heeft, waarvan de bladzijden natuurlijk ook genummerd zijn. Dat bewijst - zo redeneert Bourdet - dat het citaat ergens anders, uit de tweede hand, is ontleend. Hij stelt jullie dan de vraag, waarom jullie er dat niet bij verteld hebben.

Ik kan Bourdet twee dingen verzekeren. In de eerste plaats dit, dat de Hollandse schrijver van het artikel over de radenbeweging in Duitsland niet de (slechte) gewoonte had zijn citaten uit de tweede hand te kiezen zonder dat nauwkeurig aan te geven. In de tweede plaats kan ik Bourdet verzekeren, dat 't citaat uit Hilferding zich heus precies op de aangegeven pagina bevindt.

Ik heb een origineel exemplaar van het "Finanzkapital" van Hilferding voor me liggen. Het boek (tweede druk) is in 1920 verschenen bij de uitgeverij van de Weense volksboekhandel ("Verlag der Wiener Volksbuchhandlung") in Wenen. Inderdaad heeft het boek een voorwoord. Maar dat voorwoord is genummerd met Romeinse cijfers, zodat inderdaad de eigenlijke tekst en het eerste hoofdstuk beginnen konden op bladzijde 1 (Arabische cijfers)!

Alles wat Yvon Bourdet over dit punt opmerkt richt zich tegen hemzelf. Heeft hij het bestaan van een voorwoord alleen maar aangenomen of was hij met het bestaan ervan werkelijk op de hoogte? Met wat voor uitgave van het "Finanzkapital" werkt hij? Waarom geeft hij dat niet aan? Is zijn kritiek op een slechts oppervlakkige kennis van het bewuste boek gebaseerd? En gelooft hij, hij, die jullie tekst wantrouwt juist vanwege een zogenaamde nonchalantheid, op die wijze vertrouwen te wekken in de serieusheid van zijn kritiek?

Wat Bourdet jullie verwijt is dat niet alleen. Hij zegt meer. Volgens hem is het citaat verminkt en bovendien nog slecht geïnterpreteerd. Daarop zou ik hem het volgende willen antwoorden:

Het is juist, dat de bewuste passage bij Hilferding langer is. Misschien zou het beter geweest zijn, als men het weglaten van de bijzinnen op de een of andere manier had aangegeven. In zoverre heeft Bourdet gelijk. Maar een kritiek, die zich daarop baseert, is een soort van filosofische (taalkundige- of tekstkundige) kritiek, géén sociale of economische kritiek. Ik durf dat te beweren, omdat het citaat, zoals het gebracht werd nauwkeurig de hoofdzinnen van de bewuste passage bevat en wel precies in Hilferdings eigen woorden.

In zijn boek constateert de schrijver van 't "Finanzkapital", dat de samenleving, hetzij in de vorm van de patriarchale familie, hetzij in een so-

cialistische vorm, zich de organen verschafft, die als representanten van het sociale geweten, hoeveelheid en soort van de productie bepalen en die het sociale product verdelen onder de leden van de maatschappij. Het citaat waarom het gaat sluit hierop onmiddellijk aan. Tussen de voorafgaande woorden en die welke er op volgen is een duidelijk verband. Want ook in de woorden die volgen heeft Hilferding het - net als zopas - beurtelings over de patriarchale familie (of over haar hoofd: de pater familias) en over de socialistische maatschappij.

Wil men, zoals de schrijver van het artikel in I.C.O., laten weten wat of Hilferding dacht over de organisatie der productie in een socialistische maatschappij, dan kan men volstaan met een verwijzing naar dat deel van de bij Hilferding zéér samengestelde zin, dat over de socialistische samenleving handelt.

Men is er zeker toe gerechtigd om op die manier te werk te gaan. Het citaat, dat volgens dit recept gebracht werd is zeker niet - zoals Bourdet suggereert - een tekstvervalsing. Het ging hier alleen maar om een vereenvoudiging, die zonder aan het wezen van Hilferdings woorden en zelfs zonder wezenlijk aan de tekst te raken, deze alleen maar duidelijker maakt.

Men zou natuurlijk niet op deze wijze hebben mogen handelen, indien de bijzinnen - die uitsluitend op de patriarchale familie betrekking hebben - ook maar iets zouden hebben bevat, dat betrekking had op het onderwerp van de hoofdzinnen: de socialistische maatschappij. Dan zou men uiteraard van de toegepaste vereenvoudiging hebben moeten afzien. Maar zo liggen de dingen niet.

Het lijkt mij heel wel mogelijk, dat Yvon Bourdet, die niet bleek te weten, dat het bewuste citaat zich inderdaad op pag. 1 bevindt, evenmin goed op de hoogte is met de originele tekst, nog minder met wat die nu feitelijk inhoudt. Slecht toegerust derhalve is hij een gevecht begonnen voor de zuiverheid van het wetenschappelijk onderzoek, dat in hem aldus een ietwat koddige (want juist zelf allerminst zuivere) pleitbezorger heeft gekregen.

Tenslotte zou ik - en dat is een kwestie apart - nog willen opmerken, dat ik het niet eens ben met de opmerking van Bourdet, dat men Hilferding iets geheel anders zou moeten verwijten dan hem door de auteur van 't artikel over de radenbeweging wordt verweten. Wat Bourdet aan Hilferding verwijten wil, dat is zijn "economisme". Zeker, voor een beter inzicht in de samenleving hebben wij meer nodig dan de economie alleen. Maar wat Hilferding, zoals hij in zijn voorwoord tot het "Finanzkapital" uiteenzet, heeft gewild is dit, dat zijn boek onze kennis zou verdiepen omtrent bepaalde economische verschijnselen van het kapitalisme onzer dagen, dat wil zeggen van de dagen, dat zijn boek verscheen in het begin van de 20ste eeuw.

De fout van Hilferding is niet, dat hij bepaalde economische verschijnselen onderzocht heeft vanuit de gezichtshoek van de economie. Men zou ook aan een chemicus niet kunnen verwijten, dat hij bepaalde chemische processen of verschijnselen onderzocht met behulp van de chemie, ofschoon er natuurlijk om de aard van de materie te begrijpen meer nodig is dan de chemie oftevel de scheikunde alleen en wij bijvoorbeeld de natuurkunde al evenmin ontberen kunnen.

De fout van Hilferding is niet zijn "economisme". Als men hem wil kritiseren, dan hierover, dat hij tracht te doen geloven, dat de maatschappij zich ontwikkelt in de richting van een soort van trust - bij hem het Algemeen Kartel ("Das Generalkartel") genoemd - die alle aanbod en alle vraag omvat of controleert. Wat Hilferding daarbij over het hoofd ziet is, dat de economische ruil twee van elkander onafhankelijke producenten voorop stelt,

waarvan de een iets aanbiedt, dat de ander vraagt.

Om deze kritiek op Hilferdings opvattingen volledig te maken, moet ik er aan toevoegen, dat Hilferding's "Generalkartel" en wat er mee samenhangt, sterk en op karakteristieke wijze beïnvloed is door de opvattingen der sociaaldemocraten, die geloofden, dat de omzetting der kapitalistische maatschappij in de zogenaamde socialistische maatschappij, slechts een politieke daad was, die gemakkelijk te volvoeren zou zijn, wanneer de organisatie der produktie eenmaal een bepaalde vorm bereikt zou hebben, te weten: wanneer de trusts en de genationaliseerde sector van de economie maar eenmaal op uitgebreide schaal gegeven zouden zijn. In werkelijkheid gaat het om de opheffing van de uitbuiting in de vorm van de loonarbeid en om de verwezenlijking van het beheer der produktie door de arbeiders.

Ik heb in deze brief, die toch al langer geworden is dan ik van plan was, niet de gelegenheid uitvoerig op dit punt in te gaan. Maar ik hoop jullie duidelijk te hebben gemaakt met deze kritiek op Hilferding (en op Bourdet tegelijkertijd) hoezeer dergelijke kwesties samenhangen met 't onderwerp van het door jullie gepubliceerde artikel: de betekenis en de rol van de arbeidersraden.

=====

W E E R   H A V E N S T A K I N G

I N   A N T W E R P E N

IN HET aprilnummer van "Daad en Gedachte" hebben wij uitvoerig aandacht besteed aan de strijd van het personeel van de z.g. havenkapiteinsdienst in Antwerpen, dat belast is met de bediening van sluisen en bruggen. Die strijd was op de oudejaarsdag van 1964 begonnen en duurde verscheidene weken, totdat de Belgische regering haar brak met 't middel van de burgerlijke mobilisatie, waartegenover de vakbeweging - zowel de sociaaldemocratische, die de staking veroordeelde, als de katholieke, die de staking steunde - niets ondernam, dat óók maar één enkele spaak in het regeringswiel zou kunnen steken. Openlijk (de socialistische-) en achter de schermen (de christelijke-) werkte de Belgische vakbeweging aan het breken van deze staking mee. Wij lieten toen al uitkomen, dat daarmee natuurlijk de oorzaken van de strijd geenszins waren weggenomen. Het conflict, één kort ogenblik openlijk uitgebarsten, was

onder de oppervlakte aan het voortsmullen.

Begin november is het opnieuw uitgebarsten. Weer is het personeel der Antwerpse havenkapiteinsdienst in strijd gegaan. Wéér met steun van de christelijke vakbond, die zich de eerste maal al een onbetrouwbaar bondgenoot heeft getoond. Inmiddels hebben de arbeiders wat geleerd uit hun vorige strijd. Ze beroven nu van stonde af aan de regering van de mogelijkheid op dezelfde manier als de eerste keer tussenbeide te komen, doordat zij de methode van wisselen verrassingsstakingen toepassen. De haven wordt door hun actie zwaar getroffen, maar door hun vindigheid, zijn zij zelf veel minder kwetsbaar dan de vorige maal. Het zou om die reden ons niet verbazen, indien thans van de vakbeweging een veel betekenisvoller rol gevraagd werd dan de eerste keer. Als de regering niet meer de stok (achter de deur) hanteren kan, die ze toen voor de dag gehaald heeft, dan moet vriend vakbeweging voor haar vermoedelijk wel de kastanjes uit 't vuur halen. Wij blijven daarom de ontwikkeling der gebeurtenissen opmerkzaam volgen

=====

M A R X I S M E   E N   T O E K O M S T V O O R S P E L L I N G E N

WIJ HEBBEN het vaak genoeg gezegd, dat wij de onderzoekmethode van Marx voor juist houden, maar bepaald niet zweren bij ieder woord, dat hij geschreven heeft. Juist als aanhangers van zijn methode, beschouwen wij ook Karl Marx als een kind van zijn tijd. Hij zelf stond al bijzonder kritisch ten opzichte van het Communistisch Manifest een kwarteeuw nadat hij het had geschreven. Wij, die zoveel later leven, staan kritisch tegenover nog tal van andere geschriften van zijn hand. Hetzelfde geldt uiteraard van de geschriften van Friedrich Engels of die van Jozelf Dietzgen.

Als aanhangers van het z.g. "historisch-materialisme" hebben wij het op toekomstvoorspellingen niet bijster begrepen, ook al heeft Marx zélf zich daar meermalen aan bezondigd en hebben sommige Marx-epigonen dat op nog veel groter schaal gedaan. Wij menen, dat toekomstvoorspelling eigenlijk het marxisme volkomen vreemd is en dat 't dergelijke toekomstvoorspellingen geweest zijn, die het anti-marxisme zo'n geweldige vlucht hebben doen nemen. Toekomstvoorspellingen en voorbarige conclusies zijn mede aanleiding geworden tot diepe teleurstellingen bij de arbeiders, die hun verlangen naar menselijk geluk zagen gekristalliseerd in een heilstaat, die "morgen" zou heersen op aard.

Ook de speculatie der zich met de arbeiders verbonden gevoelende intellectuelen bleef altijd gevangen in de burgerlijke denkwijze: zij was meer gelóóf dan wéten. Ook Dietzgen geloofde meer dan hij wist, toen hij in 1896 schreef, dat de ontwikkeling bij een punt was gekomen, dat de massa zélf bewust werd en dat de ontwikkeling door middel van de klassentegenstellingen zover was gekomen, dat de arbeidersklasse zichzelf onmiddellijk ontwikkelen wilde. Niet de realiteit van die tijd gaf aanleiding tot die opvatting van Dietzgen, maar zijn geloof in een socialistische toekomst, zijn geloof in 'n nieuwe messias: de arbeidersklasse. Onbekendheid met de toekomstige ontwikkeling, vooral op het gebied van wetenschap en technisch kunnen, verstevigde dat algemeen verbreide geloof.

Hoe vaak is niet de vraag gesteld, wanneer het kapitalistisch stelsel zijn hoogtepunt zal bereiken en wanneer de grote eindstrijd tussen kapitaal en arbeid zal beginnen. Ons antwoord is, dat wij daar niets van (kunnen) weten en ons antwoord is ook, dat er van zoiets als een "eindstrijd" geen sprake zal zijn, wanneer men de ontwikkeling van de samenleving opvat in de vorm van een ontwikkeling door tegenstellingen. Iedere ontwikkeling betekent een ontwikkeling naar een einde, maar iedere ontwikkeling betekent ook altijd een nieuw begin. Een nieuwe samenleving wordt altijd geboren in de schoot der oude. Maar wie de komst van het nieuwe aan een bepaald tijdstip wil verbinden maakt zich schuldig aan speculatie.

Het ontwikkelingsproces wordt beheerst door bepaalde objectieve wetmatigheden. Vooruitstrevende mensen, die zich daarbij dikwijls niet kunnen neerleggen, noemen dat soms een fatalistische opvatting. Men zouden wij willen vragen: wanneer u zich realiseert, dat uw leven een ontwikkeling is naar het einde, naar de dood, wat zoudt u daar dan aan kunnen doen? Niets natuurlijk.

De mens is onmachtig zijn leven te bepalen, zoals hij zou willen. Het bestaan van elk individu is een objectief gebeuren. Het bestaan van de som van alle individuen, de samenleving, de maatschappij, is dat eveneens.

=====
=====

J E A N J A U R È S : J U I S T O P T I J D G E S T O R V E N

VAN ALLE HELDEN uit het glorie-tijdperk der Tweede Internationale is de Fransman Jean Jaurès de enige, wiens reputatie tot in onze dagen toe onbezodeld is gebleven. Toen hij, na op de avond van de 31ste juli 1914 in het Parijse café "Croissant" lafhartig te zijn vermoord, op de 4e augustus ter aarde werd besteld, noemde de kleine vakbondsbureaucraat Léon Jouhaux hem aan zijn open graf, "de apostel van de vrede en het internationalisme." Zo ook is hij de geschiedenis ingegaan. In het tragische uur, dat overal in Europa de sociaal-democraten - naar 't beruchte woord van Troelstra - de nationale belangen zwaarder lieten wegen dan de nationale geschillen, in het uur, dat ieder, die - zonder het te zijn - zich socialist noemde de "godsvrede" met de burgerlijke klassen en partijen sloot, bleef hij het symbool van een onwankelbare trouw aan de dingen, die hij steeds beleden had. En degenen die, zoals wij van "Daad en Gedachte", de opvatting verkondigden, dat de houding der sociaal-democratie in 1914, bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog, een volstrekt logische was, dat zij voortvloeide uit de omstandigheid, dat deze beweging in wezen op burgerlijke basis stoelde, die hoorden zich herhaaldelijk met het argument bestoekt, dat Jaurès dan toch maar een uitzondering vormde. Wie, zoals wij, het optreden der sociaal-democratie in 1914, haar aanvaarding van de vaderlandsverdediging etc. uit haar burgerlijk wezen zochten te verklaren, wie zoals wij, haar oorlogspolitiek de uitkomst achtten ener wetmatige ontwikkeling, waaraan zij als partijorganisatie onderworpen was en moest gehoorzamen, die zagen zich schier steevast bestreden met een verwijzing naar o.a. Jaurès, die, als een rots in de branding staande, de theorie ener algemene wetmatigheid als het ware bij voorbaat al en metterdaad tot een armzalige drogredenering zou hebben gemaakt.

Heeft niet onlangs nog, toen een onzer kameraden in het Amsterdams Gesprekscentrum in de Raamstraat op die wetmatigheid de nadruk legde, Frits Kief hem aldus bestreden? Heeft diezelfde Frits Kief onze makker niet bespot, toen deze in zijn weerwoord had opgemerkt, dat men niet kon weten, wat of er gebeurd zou zijn, indien Jaurès destijds ware blijven leven? "Zo kun je", luidde het commentaar van Kief, "altijd wel redeneren". En hij bedoelde daar kennelijk mee, dat het een redenering van niks was. Gelukkig voor Kief beschikte onze kameraad op dat moment nog niet over de gegevens, die sindsdien te onzer kennis zijn gekomen.

Direct na zijn dood schreef Marcel Sembat in de (toen natuurlijk nog niet bolsjewistische) door Jaurès geschichte krant "L'Humanité": "Jaurès gaat heen; de oorlog komt." Zo zeer scheen (en schijnt nog) voor vrijwel iedereen de persoon van de één onverenigbaar met de realiteit van dat andere. En enige jaren geleden is het nog maar, dat één van Jaurès politieke vrienden, de heer Abel Ferry, toen hij politieke herinneringen publiceerde, opmerkte, dat de "godsvrede" tussen sociaal-democraten en bourgeoisie in Frankrijk na de dood van Jaurès eerst mogelijk was geworden.

Tegen die laatste opmerking nu, van Abel Ferry, betreffende de "godsvrede" is in het Franse blad "Le Monde" protest aangetekend door een vrouw van Jaurès, de heer Pierre Dupuy, die in juli 1914 lid was van het Franse parlement. Dupuy betoogt, dat - in flagrante strijd tot hetgeen Ferry meent en geschreven heeft - de "godsvrede" volstrekt niet eerst door de dood van Jaurès zijn beslag gekregen heeft. Indien - aldus Pierre Dupuy - Jean Jaurès zou zijn blijven leven, dan zou die "godsvrede" nog veel sneller tot stand gekomen zijn en nog met veel groter enthousiasme zijn gesloten.

Ter staving van deze opvatting komt Dupuy met een uitvoerig verhaal, waarin hij de laatste levensuren van Jaurès beschrijft. Drie uren nog (!) voor Jaurès dood, vertelt Dupuy, waren hij en ik in elkaars gezelschap. Hij

sprak toen uitvoerig met me over een artikel, dat hij van plan was te schrijven en dat hij de volgende dag (op 1 augustus dus) in "L'Humanité" wilde doen verschijnen. "En avant", "Voorwaarts", zou het gaan heten en het zou pleiten voor een eensgezind Frankrijk in het gezicht van de dreigende gevaren. Pierre Dupuy, zo vertelt hij, feliciteerde Jaurès met zijn voorne- men. Jaurès bedankte hem en merkte toen op, dat hij met de publicatie van dat artikel zich blootstelde aan het gevaar, vermoord te worden door doc- trinaire pacifisten, die hem wel niet vergeven zouden, dat hij thans op het standpunt der nationale verdediging was komen te staan.

Dupuy spreekt van een plotselinge verandering van standpunt bij Jaurès, die zich slechts enkele uren tevoren zou hebben voltrokken. Toen Jaurès en- kele uren na het door Dupuy beschreven onderhoud door een rechts nationa- list werd vermoord, was die moord, gepleegd op de gehate "vredesapostel" in feite een vergissing. Het pacifisme, dat de moordenaar wilde treffen, zou de volgende dag door Jaurès zelf een veel grotere slag zijn toegebracht en de "godsvrede", die men door Jaurès bedreigd dacht, zou juist van de vermoorde de - bij wijze van spreken - "officiële" zegen hebben gekregen.

Conclusie: Jean Jaurès is juist op tijd vermoord, juist op tijd gestor- ven om zijn reputatie van vredesapostel en tegenstander van de godsvrede on- aangetast te laten. Hij kon, tot op het moment, dat de heer Dupuy zijn herin- neringen publiceerde, als het parade-paardje der sociaal-democratie opdra- ven. Wie de werkelijke feiten ként, kan zich echter niet meer op hém beroe- pen als hij zou willen tonen, dat er op datgene wat in '14 bij de sociaal- democratie de algemene regel vormde, ook uitzonderingen waren.

Wat ons betreft: wij zijn altijd van mening geweest, dat uitzonderingen een "regel" niet onderste boven werpen. Dat echter de uitzondering Jaurès geen uitzondering blijkt te zijn, is iets, dat wij wel uitermate karakteris- tiek en belangwekkend vinden.

=====

Z I J   W E L   D E G E L I J K . . . .

ZOLANG de heer Sj.v.d. Schaaf in "Het Parool" commentaren heeft ge- schreven, ja, sinds de tijd al, dat hij nog commentaren schreef in het "Haagsch Dagblad" en het "Rotter- dams Parool" alléén - waarvan hij toen de hoofdredactie had - kennen wij hem als een man van dat wakkere soort, dat er, naar een illuster litterair voorbeeld, toe in staat is de theorie van de zwaartekracht te bestrijden tot aan het moment dat het water hen aan de lippen komt en zij dreigen weg te zinken in de gol- ven.

Een groot deel van de publicis- tische werkzaamheid van de heer Van der Schaaf heeft altijd daarin be- staan, het feit van de klassenstrijd zo krachtig mogelijk te ontkennen. Zo hóóg konden de golven van de so-

cialle worsteling niet gaan, of hij veinsde ze niet te zien, dan wel was er wérkelijk blind voor. In een van stakingsrumoer vervulde atmos- feer bleef hij, even geduldig als ook naief, de realiteit van de klassen- strijd ontkennen.

Zijn jongste prestatie op dit ge- bied heeft hij geleverd, toen hij en- kele kanttekeningen plaatste bij de uitspraak van een vooraanstaand Ne- derlands liberaal, die gezegd had, dat hij sterk gekant was tegen de vorming van een "intellectueel pro- letariaat". De heer Van der Schaaf merkt - zéér terecht - op, dat deze woorden er een bewijs van vormen, dat de bewuste liberaal in wezen de klassenstrijd in zijn hoofd heeft. Wij zijn dat met de heer Van der Schaaf nu eens - bij wijze van uitzondering - volkomen eens. Maar wat wij niet met hem eens zijn is, dat zulks een reden is om met de liberaal in kwes- (Zie vervolg pag. 16 onderaan)

DE SOCIAAL-DEMOCRAAT.

Hij: Het is alleen zo jammer, dat er in die Zuid-Amerikaanse landen geen politieke partijen zijn.

Ik: Waarom is dat dan zo jammer?

Hij: Wel, die arbeiders zijn nu zonder leiding in hun strijd tegen onderdrukking en uitbuiting.

Ik: Vind je het dan zo nodig, dat een partij leiding geeft aan die strijd van de arbeiders?

Hij: Natuurlijk! De arbeiders hebben toch de partij nodig om leiding aan hun strijd te geven. Ik heb het er laatst nog met Hein en Jan van onze partij over gehad en die waren het roerend met mij eens.

Ik: En waarheen heeft de partij, waar jij lid van bent, de arbeiders dan geleid? Ben je de oorlog van 1914 - 1918 dan vergeten?

Hij: Ja, maar de arbeidersklasse heeft zich niet tegen die oorlog verzet.

Ik: Is dat een verontschuldiging voor de sociaal-democratie?

Hij: Nee, maar wel een verklaring.

Ik: Een verklaring voor het feit, dat de sociaal-democratie niet alleen meedeed aan die oorlog, maar zelfs nog vooraan ging in "der Krieg"?

Hij: Jij weet er niets van. Je kraamt onzin uit.

Ik: Dat is natuurlijk een sterk argument. Maar wat deed jouw partij

in de jaren na de tweede wereldoorlog?

Hij: Piet heeft ons geld gezuiverd.

Ik: Dat heb ik gemerkt. Daarvoor had ik niets en daarna nog minder. Maar nam jouw partij, die vader Willem als minister-president geleverd had, niet mede de verantwoording op zich van twee politionele acties in Indonesië? Zijn niet, met haar goedkeuring, Indonesische kampongs platgebrand om ze te zuiveren (het blijkt een partij van zuiveraars te zijn) van onafhankelijkheidsstrijders, die ook door jouw partij rebellen werden genoemd?

Hij: Ja, maar daar waren wij het ook niet mee eens. En op het congres dat we toen gehad hebben is het beleid van het partijbestuur dan ook veroordeeld.

Ik: En ijverde daarna de partij plotseling voor een terugroepen van de troepen?

Hij: Nee, maar toen ze toch doorgingen hebben we wéér een congres gehad.

Ik begrijp nu eindelijk, dat ik er niets van weet. In mijn onnozelheid dacht ik altijd, dat de bevrijding der arbeiders slechts 't werk der arbeiders zelve kon zijn. Niets is minder waar vrienden. Het zijn de congressen die het morgenrood der bevrijding doen gloeien. Wat men van een sociaal-democraat zoal niet leren kan.

Theoreticus.

+++++

tie dan maar eens flink de spot te drijven. Wat men ook van de liberalen kan beweren, juist op dit punt zien zij veel en veel scherper dan de in een ivoren (of betonnen) to-

ren (aan de Wibautstraat) tronende commentator. Die heeft van klassenstrijd in onze dagen nog altijd niets gemerkt; de liberalen echter wel degelijk....

=====
=====